

Reactie op de kadernota

'n Laeve lank Limburgs

augustus 2018

Dr. Yuri Michielsen-Tallman, MA, LL.M (Harvard)

Met medewerking van

Dr. Coen van Laer

Dr. Jean Robert Opgenort

Inhoudsopgave

1. Wat vindt u/uw organisatie van de kadernota <i>'n Laeve lank Limburgs</i> ?	2
1.1 Visie op het gebruik en de rol van het Limburgs in de samenleving	2
1.2 Visie op de rol van de overheid met betrekking tot het Limburgs	3
1.3 Doelstellingen op langere termijn voor het Limburgs	4
1.4 Actielijnen	5
1.4.a Actielijn 2 Taaloverdracht	5
1.4.b Actielijn 3 Taalinfrastructuur	7
2. Wat gaat u/uw organisatie doen om datgene wat in de kadernota genoemd wordt tot uitvoering te brengen (zowel voor uw eigen organisaties/activiteiten als voor provinciaal beleid)?	7
3. Wat gaat u/uw organisatie doen om samen met anderen datgene wat in de kadernota genoemd wordt tot uitvoering te brengen (zowel voor uw eigen organisaties/activiteiten als voor provinciaal beleid)?	8
4. Wat heeft u/uw organisatie nodig om door u/uw organisatie en samen met anderen datgene wat in de kadernota genoemd wordt tot uitvoering te brengen (zowel voor uw eigen organisaties/activiteiten als voor provinciaal beleid)?	10
5. Hoe ziet u de rol van TaLeP en de Raod veur 't Limburgs?	10
Appendix 1: Voorstellen visienota Limburgse taal en Limburgstalige cultuur	11
Endnotes	14

1. Wat vindt u/uw organisatie van de kadernota *'n Laeve lank Limburgs*?

1.1 Visie op het gebruik en de rol van het Limburgs in de samenleving

Samengevat antwoord: In de kadernota worden het gebruik en de rol van het Limburgs op een traditionele manier beschreven, vooral als identiteitsdrager van de Limburgse cultuur. Wij ondersteunen die visie, maar zien de gebruiksfunctie van het Limburgs breder. Het Limburgs functioneert ook als een algemeen, dagelijks communicatiemiddel én als een onder het Handvest erkende regionale taal. Vanuit die bredere gebruiksfunctie en haar status als regionale taal menen wij dat de gewenste positie van het Limburgs in de samenleving en in verhouding tot het Nederlands in de kadernota expliciet geformuleerd zouden moeten worden. Dit om duidelijke doelstellingen en actiepunten te formuleren voor een Limburgs taalbeleid.

In *'n Laeve lank Limburgs* wordt de visie op het gebruik van het Limburgs in de samenleving op een traditionele manier beschreven. Limburgs wordt vooral verbonden met typisch Limburgse volkscultuur, zoals het OLS, carnaval en popmuziek.¹ Dat geldt ook voor theater, gedichten en proza in het Limburgs. Al het Limburgstalige wordt als volkscultuur aangemerkt en het Limburgs, impliciet, als volkstaal.² Met deze visie lijkt het Limburgs vooral een functie als identiteitsdrager van typisch Limburgse cultuuruitingen toegekend te worden.

Wij ondersteunen het argument dat het Limburgs identiteitsdrager van de Limburgse cultuur is. Daarnaast heeft het Limburgs volgens ons een veel bredere functie. Het is een belangrijk dagelijks communicatiemiddel voor naar schatting tussen de een en anderhalf miljoen Limburgers in beide Limburgen.³ Daarmee heeft het Limburgs evenveel moedertaalsprekers als Baskisch, Fries en Iers bij elkaar. In gesproken én geschreven vorm wordt Limburgs gebruikt in een heel scala van domeinen, zoals onder andere radio en TV, sociale media⁴, literatuur, muziek, het theater en vooral als communicatiemiddel van mensen onder elkaar in het alledaagse leven⁵. De kadernota laat dit buiten beschouwing. Bestaande initiatieven die buiten de traditionele visie van de kadernota vallen en gericht zijn op het Limburgs als algemeen communicatiemiddel worden ook niet vermeld.⁶

'n Laeve lank Limburgs is verder onduidelijk over de gewenste positie van het Limburgs in de samenleving en in verhouding tot het Nederlands. Met de begrippen dialect, streektaal en regionale taal worden voor het Limburgs verschillende visies door elkaar gebruikt. Taalkundig bestaat er geen verschil tussen deze begrippen. Maar op basis van hun geschiedenis, socio-linguïstieke achtergrond en juridische context worden met deze begrippen verschillende zienswijzen uitgedrukt.

Volgens Van Dale zijn 'dialect' en 'streektaal' hetzelfde. Historisch gezien en vanuit een socio-linguïstieke achtergrond wordt hen vaak een beperkte gebruiksfunctie toegekend, ongeschikt aan de standaardtaal.⁷ 'Streektaal' is overigens een nog altijd in zwang

zijnde, foutieve vertaling uit 1993⁸ van het begrip *regional language* in het Europees Handvest voor regionale talen of talen van minderheden. In 1998 is deze ongelukkige fout gecorrigeerd naar 'regionale taal'.⁹ In een juridische context is dit een onderscheid met belangrijke consequenties, zoals beneden onder 'Actielijn 2 Taaloverdracht' wordt uitgelegd.

Het Limburgs is sinds 1997 juridisch en politiek gezien erkend als regionale taal onder het Handvest. Volgens het Handvest is een regionale taal geen dialect (of streektaal), zeker niet van de officiële taal van een Staat.¹⁰ Een regionale taal is een op zich staand, algemeen communicatiemiddel voor gebruik naast de standaardtaal in de verschillende sferen van het privéleven en het openbare leven.¹¹ Bij deze visie gaat het vooral erom de regionale taal als algemeen communicatiemiddel te versterken.¹² Dit om de regionale taal uit de traditioneel ongunstige positie te halen waarin ze vanuit het verleden terecht is gekomen en ze daarmee te kunnen behouden en verder te ontwikkelen.¹³

1.2 Visie op de rol van de overheid met betrekking tot het Limburgs

Samengevat antwoord: Vanwege de historische rol van de overheid met betrekking tot taalbeleid én op grond van het Handvest is een leidende rol van de nationale en provinciale overheden geboden. Medewerking van de nationale overheid is noodzakelijk om een wettelijk kader te scheppen om een effectief provinciaal taalbeleid voor het Limburgs mogelijk te maken.

'n *Laeve lank Limburgs* ziet de rol van de provincie met betrekking tot taalbeleid de komende paar jaren als 'faciliterend, regisserend en controlerend'¹⁴. Deze actievere rol van de provincie is naar onze mening gewenst. Ook het Handvest voorziet in een leidende rol van de overheid om het Limburgs als regionale taal te ondersteunen.¹⁵

'n *Laeve lank Limburgs* benoemt expliciet de rol van de provinciale overheid voor het Limburgse taalbeleid. De rol van de nationale overheid wordt echter onbesproken gelaten. Daarbij heeft de nationale overheid sinds de 19de eeuw een exclusief wetgevende competentie voor taalbeleid aan zich getrokken. Met regelgeving en financiering is hierdoor een sterke positie voor het Nederlands geschapen, onder uitsluiting van andere talen.¹⁶ Het wettelijke kader van de nationale overheid is van invloed op de mogelijkheden die de provincie heeft om taalbeleid te voeren. De provinciale overheid heeft geen eigen (wettelijke) competentie voor taalbeleid en is hierdoor op veel punten afhankelijk van de nationale overheid. Voor veel taalbeleid is aanpassing van bestaande wetgeving noodzakelijk. Dit wordt onder punt 1d. (bij het beleid geformuleerd in de actielijnen) verder besproken.

Vanaf het begin in 1997 heeft de nationale overheid de verantwoordelijkheid voor de implementatie van het Handvest alleen aan de provincie overgelaten. De nationale overheid, als verdragspartij bij het Handvest, is echter op grond van nationaal en internationaal recht gehouden de beleidsverplichtingen uit het Handvest te

implementeren. Dit is ook het standpunt van de Raad van Europa, toezichthouder bij de naleving van het Handvest.¹⁷

Als argumenten voor haar weigering haar verdragsverplichtingen onder het Handvest na te komen geeft de nationale overheid navolgende redenen: de provincie kan beter rekening houden met de lokale omstandigheden én erkenning heeft op nadrukkelijk verzoek van de provincie plaatsgevonden, waardoor deze voor uitvoering van de verplichtingen verantwoordelijk is.¹⁸ Dit zijn oneigenlijke argumenten, zoals een vergelijking met het Fries laat zien. De nationale overheid komt haar verplichtingen voor het Fries onder het Handvest wel na en bepaalt, samen met de provincie Fryslân, beleid voor de lokale omstandigheden in die provincie. Verder is het Fries ook op verzoek van de Friezen vanaf de jaren 1950 steeds meer onder nationaal recht erkend. De erkenning van het Fries onder het Handvest is een direct uitvloeisel van dat Friese verzoek tot erkenning onder nationaal recht¹⁹. Om deze redenen kan Limburg niet alleen voor de uitvoering van de verplichtingen onder het Handvest verantwoordelijk worden gehouden.

1.3 Doelstellingen op langere termijn voor het Limburgs

Samengevat antwoord: Volgens adviezen van UNESCO en bepalingen uit het Handvest is voor het versterken van een taal beleid nodig voor het gebruik van die taal in domeinen als onderwijs, media en werkplek. De kadernota noemt een beperkt aantal domeinen voor het Limburgs in sommige actielijnen. Het verdient echter aanbeveling die domeinen expliciet te formuleren en het beleid daarop af te stemmen. Wij menen dat het expliciet formuleren van bestaande en gewenste domeinen waarin het Limburgs gebruikt wordt of zou moeten worden gebruikt heldere uitgangspunten voor een krachtiger en veelomvattender taalbeleid zal opleveren.

De kadernota heeft als doel de '...verankering en versterking van de positie van het Limburgs in de samenleving...'²⁰ om over 10 jaar nog evenveel sprekers van het Limburgs te hebben als nu.²¹ Wij onderstrepen deze doelstelling. Versterking van een taal is echter niet alleen gekoppeld aan het behoud van het aantal sprekers, maar daarnaast aan versterking van haar gebruik in verschillende domeinen.²² Gebruiksmogelijkheden in zoveel mogelijk situaties zorgen ervoor dat een taal voor sprekers functioneel en waardevol blijft. De positie van een taal is anders zwak.

Het Handvest is erop gericht regionale talen die veel sprekers hebben verloren te steunen door ze in veel domeinen versterking te geven.²³ UNESCO geeft houvast in welke domeinen ondersteunend taalbeleid te formuleren.²⁴ Het Handvest geeft de domeinen aan waarvoor de overheid verplichtingen is aangegaan.²⁵ Als belangrijke domeinen bij beiden worden onderwijs in de regionale taal genoemd en de academische studie van en onderzoek naar de taal. Andere belangrijke domeinen zijn onder meer werksituaties, televisie, internet en digitale media. Enkele van deze domeinen worden opgepakt in de actielijnen, maar geen worden er expliciet als doelstelling geformuleerd.

1.4 Actielijnen

De kadernota zet in op drie actielijnen: taalpromotie, taaloverdracht en taalinfrastructuur. Taalpromotie lijkt ons een waardevol beleidspunt en wij hebben hierbij geen aanvullingen. Voor de andere twee actielijnen zouden wij wat aanvullende punten willen opperen.

1.4.a Actielijn 2 Taaloverdracht

Samengevat antwoord: Voor een systematisch en effectief beleid voor Limburgs op scholen is een wettelijke grondslag noodzakelijk. Problematisch is dat onder bestaande wetgeving Limburgs in het onderwijs ook niet (meer) mogelijk is. Door de erkenning als 'regionale taal' is het Limburgs *juridisch gezien* geen 'streektaal' meer. Hierdoor is bestaande wetgeving voor streektalen niet meer op het Limburgs van toepassing. Om een beleid voor het Limburgs op scholen te realiseren is daarom een nieuwe wettelijke basis nodig. Deze nieuwe wetgeving kan alleen in overleg en samenwerking met de nationale overheid ingevoerd worden. Het is twijfelachtig of scholen in Limburg op basis van vrijwilligheid een Limburgs taalbeleid zullen implementeren, vooral wanneer bestaande wetgeving Limburgs in het onderwijs niet toelaat.

In *'n Laeve lank Limburgs* wordt voorgesteld om samen met educatieve organisaties ervoor te zorgen dat het Limburgs een plaats in het gaat onderwijs krijgen.²⁶ Het gebruik als instructietaal in de voorschoolse opvang wordt expliciet als punt genoemd.²⁷ Het is onduidelijk of andere initiatieven worden overwogen.

Om in overeenstemming met de beleidsverplichtingen van het Handvest te zijn en de positie van de regionale taal daadwerkelijk te versterken, beveelt de Raad van Europa aan het Limburgs als voertaal en regulier schoolvak in het primaire en secundaire onderwijs toe te laten.²⁸ Dat is op grond van het Handvest ook geboden.²⁹ UNESCO legt dezelfde nadruk als het Handvest op onderwijs om de taal te behouden.³⁰ Bevindingen van de experts van deze VN organisatie onderstrepen de noodzaak om het Limburgs in het onderwijs toe te laten voor het behoud van de taal. UNESCO beoordeelde al meer dan vijf jaar geleden dat de positie van het Limburgs 'vulnerable' is.³¹ Die inschatting wordt gemaakt wanneer taaloverdracht alleen binnen het gezin en niet in het onderwijs plaatsvindt.

Zoals hierboven vermeld is taalbeleid een exclusieve competentie van de nationale overheid. Taal in het onderwijs kan alleen via wetgeving en AMvB geregeld worden. De nationale overheid weigert echter medewerking om de onderwijsverplichtingen uit het Handvest te implementeren.³²

Het eerste argument van de nationale overheid is dat bestaande wetgeving onderwijs in een streektaal al toelaat. Voor de voorschoolse opvang, "... waar naast de Nederlandse taal, de Friese taal of een streektaal in levend gebruik is, kan de Friese taal of de streektaal mede als voertaal worden gebruikt."³³ Artikel 9(13) Wet op het primair onderwijs staat toe onderwijs te geven "in de Friese taal of een streektaal in levend gebruik". De Wet op het voortgezet onderwijs geeft deze mogelijkheid niet.³⁴ Onder

'streektaal' wordt door de nationale overheid dan kennelijk ook het Limburgs begrepen. Dit roept wat praktische en juridische bezwaren op.

Deze bepalingen, die het gebruik van een 'streektaal' alleen maar toelaten (en niet voorschrijven), zijn nooit doeltreffend geweest. Dat blijkt wel uit het feit dat in de Wet op het primair onderwijs een extra bepaling, namelijk artikel 9(4), voorschrijft om in Fryslân Fries als voertaal op scholen te gebruiken. Deze extra bepaling voor het Fries laat zien dat artikel 9(13) praktisch ontoereikend is. Zonder specifieke wettelijke verplichting (én financiering) is het schier onmogelijk om leerkrachten toe te rusten en middelen vrij te maken om een regionale taal op school te gebruiken.

Belangrijker nog is dat het Limburgs, vanwege zijn erkenning onder het Handvest, geen 'streektaal' meer is (zie ook paragraaf 1.1). Juridisch gezien is de correcte benaming sinds 1997 'regionale taal'. De wettelijke bepalingen betreffende een 'streektaal' zijn hierdoor niet meer op het Limburgs van toepassing. Bestaande wetgeving voor streektalen kan daarom niet meer als wettelijke basis voor het Limburgs in het onderwijs gebruikt worden.

Het Handvest verbiedt echter dat bestaande, nationale rechten door de erkenning als 'regionale taal' worden aangetast.³⁵ Een bestaand recht dat een regionale taal vóór erkenning onder het Handvest had kan door die erkenning niet worden weggenomen. Met andere woorden, toen het Limburgs juridisch nog als 'streektaal' werd aangemerkt, had het bepaalde rechten voor gebruik in het onderwijs. Nu het Limburgs juridisch gezien een 'regionale taal' is, kan de nationale overheid die rechten niet ongedaan maken. Omdat het Limburgs als regionale taal echter niet meer onder de bestaande wetgeving kan vallen zal de nationale overheid nieuwe wetgeving moeten maken voor het Limburgs in het onderwijs.

De nationale overheid argumenteert verder dat een regionale taal als regulier vak niet mogelijk is, omdat dit niet strookt met vigerend onderwijsbeleid. Dit argument is niet steekhoudend. Voor het Fries, ook een regionale taal, is de onderwijswetgeving sinds de jaren 1950 wel vaker aangepast kunnen worden. De provincie Fryslân is vanaf die tijd bijna onophoudelijk in overleg met de nationale overheid gegaan. Dat is vanaf de jaren 1980 geformaliseerd in overleggronden, die in 1989 uitgemond zijn in de eerste 'Bestuursafspraken Friese Taal en Cultuur'. Zo'n overlegstructuur was nodig om wetgeving aan te passen en onder andere Fries in het onderwijs effectief mogelijk te maken.

Of het Limburgs systematisch en effectief, in welke vorm dan ook, in het onderwijs ingevoerd kan worden op basis van vrijwilligheid, is twijfelachtig. Officiëel bestaat er geen wettelijke basis meer voor, zoals hierboven uitgelegd. Bestaande wetgeving laat Limburgs op scholen niet toe. Verder zijn er in 2006 al lesboeken geproduceerd voor attitudevorming over het Limburgs in het primaire onderwijs (*Dien Taal*) en voor het secundaire onderwijs (*Wiejer in dien Taal*). Scholen kunnen zelf besluiten deze lespakketten te gebruiken in het onderwijs. Voor zover ons bekend is, hebben Limburgse scholen daarvoor niet systematisch leestijd vrijgemaakt. Of scholen op basis van vrijwilligheid taalbeleid voor het Limburgs gaan uitvoeren lijkt ons daarom twijfelachtig.

1.4.b Actielijn 3 Taalinfrastructuur

Samengevat antwoord: De kadernota zet voor de versterking van het Limburgs in op een goed uitgebouwde digitale infrastructuur. Wij ondersteunen dit beleid. Als Stichting Limbörgse Academie hebben wij het initiatief hiertoe genomen en zijn het afgelopen jaar hierover met de *Raad veur 't Limburgs* en belangenorganisaties in gesprek gegaan.

Door het ontwikkelen van taalproducten kan Limburgers hulpmiddelen voor het digitale domein worden aangereikt die het Limburgs versterken, omdat ze het gebruik ervan vergemakkelijken. Hoe wij denken uitvoering te geven aan ons initiatief en dit beleidspunt leggen wij verder hier beneden uit onder punt 2.

2. Wat gaat u/uw organisatie doen om datgene wat in de kadernota genoemd wordt tot uitvoering te brengen (zowel voor uw eigen organisaties/activiteiten als voor provinciaal beleid)?

Samengevat antwoord: Voor de uitvoering van het opzetten van een digitale taalinfrastructuur zoals genoemd in de kadernota werkt de Stichting Limbörgse Academie aan digitale taalproducten voor het Limburgs. In samenwerking met Microsoft hebben wij een Limburgs taalmodel voor mobiele applicaties ontwikkeld. Met het *Limburgse Corpus Dictionair* project werken wij aan verschillende digitale taalproducten, die verder dienen als basis voor verdere digitale toepassingen voor het Limburgs. Wij leggen hier de nadruk op de versterking van de functie van het Limburgs als algemeen en dagelijks communicatiemiddel, in dit geval in de digitale en sociale media.

In samenwerking met Microsoft hebben wij een taalmodel ontwikkeld om te teksten via SMS, WhatsApp, Facebook, enzovoorts in de verschillende dialecten van het Limburgs. Het Limburgs is hiervoor sinds augustus 2017, net als veel andere talen, beschikbaar bij het toetsenbord van Microsoft Swiftkey voor iOS en Android mobiele applicaties. Wij verwijzen u hiervoor naar de Microsoft Swiftkey app en enkele berichten in de pers van het afgelopen jaar.³⁶

Wij werken ook sinds twee jaar aan het *Limburgs Corpus Dictionair* project. Hierbij ontwikkelen we verschillende digitale taalproducten voor het Limburgs. Meer nog dan het Fries wordt het Limburgs immers in sociale media gebruikt.³⁷ Digitale taalproducten ondersteunen het behoud en de verdere ontwikkeling van het Limburgs en de Limburgse cultuur, in overeenstemming met doelstellingen van onder andere provinciaal taalbeleid, Veldeke en de *Raad veur 't Limburgs*.

Een digitale infrastructuur zoals ontwikkeld met dit project verschaft de benodigde digitale basis om verdere belangrijke taalproducten te kunnen ontwikkelen, zoals

spellingcheckers, vertaalprogramma's zoals Google translate, taalcursussen, spraakherkenningstoepassingen, CALL systemen voor het leren van Limburgs, enzovoorts. Veel van deze digitale applicaties zijn al mogelijk voor het Fries en voor het Nedersaksisch wordt hieraan gewerkt aan de Rijksuniversiteit Groningen.

Na toestemming van auteursrechthebbenden worden Limburgstalige teksten gedigitaliseerd en toegevoegd aan het Limburgse Corpus, een digitale verzameling van die teksten.³⁸ Als eerste taalproduct wordt in de nabije toekomst een online Digitale Bibliotheek van het Limburgs gemaakt waardoor deze teksten voor een algemeen publiek toegankelijk worden. Wij zijn van mening dat dit niet alleen de beschikbaarheid van Limburgstalige teksten vergroot, maar vooral, in overeenstemming met de doelstellingen van de kadernota, ook de zichtbaarheid van en waardering voor de regionale taal. De digitale teksten van het Limburgse Corpus worden verder met de nieuwste software geanalyseerd. Dit is tegenwoordig voor wetenschappelijk taalonderzoek onmisbaar. Van de analyseresultaten wordt een online, gebruiksvriendelijk Limburgs woordenboek gemaakt met alle spellingvariantie.³⁹ Woordenboeken vergroten de zichtbaarheid van en waardering voor een taal. De digitale beschikbaarheid vergemakkelijkt het gebruik, waarmee de positie van de taal versterkt wordt.

Het werk voor onze organisatie wordt gedaan door een internationaal team van vrijwilligers, die als academicus en/of betrokkene met het Limburgs bezig zijn. Zij hebben vaak jarenlang substantiële bijdrages aan dit project geleverd. Dit team bestaat uit de volgende medewerkers:

Projectleider: Dr. mr Yuri Michielsen-Tallman, MA, LL.M (Harvard) (Voorzitter Stichting Limbörgse Academie)

Software team: Dr. Ligeia Lugli (Linguist, Mangalam Research Berkeley, King's College London), Dr. Jean Robert Opgenort (Linguist, software specialist), Michael Anthony Schuler, BA (Harvard) (Linguist, non-affiliated, currently Google)

Juridisch team: Dr. Coen van Laer (unaffiliated, currently Maastricht University)

Sociaal media team: Gino Morillo-Morales, MA (research-assistant, Universität Münster).

3. Wat gaat u/uw organisatie doen om samen met anderen datgene wat in de kadernota genoemd wordt tot uitvoering te brengen (zowel voor uw eigen organisaties/activiteiten als voor provinciaal beleid)?

Samengevat antwoord: Het *Limburgse Corpus Dictionair* project wordt ontwikkeld in samenwerking met verschillende partners, internationaal, nationaal en regionaal. Vrijwillig geven zij actieve en substantiële bijdrages en/of advies voor ons project. Dit zijn partners die bij academische instituten en grote IT bedrijven werkzaam zijn. Verder zijn wij sinds april 2018 ook in gesprek en hebben afspraken gemaakt met partners die regionaal bij het Limburgs betrokken zijn.

Als kleine organisatie met een gering budget en gerund door vrijwilligers zijn wij helaas niet toegerust om mee te helpen alle punten van de kadernota tot uitvoering te brengen. Ons bestaande digitaliseringsproject is qua omvang een project dat normaalgesproken door universitaire instellingen met een groot budget wordt ondernomen. Hierdoor missen wij bandbreedte om nog andere taken te uit te voeren. Toch denken wij, onder de huidige omstandigheden, samen met onze partners een bijdrage te kunnen leveren aan de uitvoering van veel punten genoemd in de kadernota. Wij verbinden met ons project organisaties en betrokkenen, binnen én buiten het Limburgse. Deze verbinding is noodzakelijk om samen aan het project uitvoering te kunnen geven en taalproducten te ontwikkelen die de positie van het Limburgs in de digitale media versterken.

Voor de ontwikkeling van het Limburgse Corpus is de Radboud Universiteit Nijmegen, met name Dr. Henk van den Heuvel en Prof. Roeland van Hout, partner in het werven van fondsen en (afhankelijk daarvan) de mede-ontwikkelaar van het Limburgse Corpus. Van de Rijksuniversiteit Groningen is Prof. Goffe Jensma geïnteresseerde partner om gezamenlijk subsidieaanvragen te doen voor overlappende projecten voor het Nedersaksisch en het Limburgs.

Academici die advies, hulp en/of materialen voor het *Limburgs Corpus Dictionair* project geven en hebben gegeven zijn: Ir. Daan Broeder (Meertens Instituut), Cathal Convery (Project Manager, Irish Dictionary at Foras na Gaeilge), Prof. Dr. Leonie Cornips (Meertens Instituut, Universiteit Maastricht), drs. Pieter Duijff (Fryke Academy), Miquel-Àngel Sànchez Fèrriz (President of the Societat Catalana de Terminologia, Institut d'Estudis Catalans), Michael Rundell (Editor-in-Chief, Macmillan Dictionary), Margarida Sanjaume i Navarro (Assessora lingüística, Cap del Departament d'Assessorament Lingüístic, Institut d'Estudis Catalans), Prof. Dr. Nicoline van der Sijs (Meertens Instituut, Radboud Universiteit), Roger Weijenberg (hoofdredacteur Mestreechtaol.nl, promovendus Radboud Universiteit).

Van navolgende regionale partners hebben wij vanaf april 2018 officiële steun voor ons project en toezeggingen voor hulp bij de uitvoering ervan: *Raad veur 't Limburgs*, *Veldeke Limburg*, *Veldeke Krink Mestreech*, *Veldeke Krink Remunj*, Peter Noten, artistiek leider van *'t Mestreech Volleks Tejater* en beheerder van een archief met scripts van meer dan 100 jaar Limburgstalig theater. Met de volgende partners zijn wij in onderhandeling: *Veldeke Krink Wieërt*, *Veldeke Krink Ech*, Heemkundevereniging Schimmert. Wanneer zich een mogelijkheid voordoet zullen wij met andere Veldeke kringen in gesprek gaan, ook in Belgisch Limburg.

De volgende (grotere) uitgevers hebben een contract ondertekend zodat door hen uitgegeven Limburgstalige werken voor de doeleinden van ons project gebruikt mogen worden: *Veldeke Limburg*, *Veldeke Krink Mestreech*, *Veldeke Krink Remunj*. Uitgeverij TIC heeft in 2016 mondeling toegezegd, maar contractuele afspraken moeten nog gemaakt worden. Met *Veldeke Krink Valkeberg* en *Veldeke Krink Ech* zijn wij in gesprek.

De volgende auteurs zijn sinds april 2018 benaderd en hebben een contract ondertekend dat hun geschreven werk voor de doeleinden van ons project gebruikt mogen worden: Flor Aarts (Maastricht), Frans Adriaens (Weert), Colla Bemelmans (Nuth), Ger Derks (Schimmert), Tiny Feij (Maastricht), Annelies Hermans (Swalmen), John Hertogh (Sittard), Theo Kees (Maaseik), Wim Kuipers (Maasniel), Bep Mergelsberg (Noorbeek), Els Ottenheim (Maastricht), Toos Schoenmakers-Visschers (Posterholt), Riky Simons-Julicher (Swalmen), Jan Schuren (Linne), Har Sniekers (Thorn), Lou Spronck (Maastricht), Will Wintjens (Maastricht).

Verder zijn wij met navolgende auteurs in onderhandeling. Van enkele hebben we een mondelinge toezegging, maar nog geen ondertekende toestemming voor gebruik voor ons project: Ronald Gossieau en Toneelgroep Lummel, leden van de *Sjrieverkrink Midde-Limburg*, leden van de *Sjrieverkrink Zuid-Limburg*, Erven Pol Brounts en anderen.

4. Wat heeft u/uw organisatie nodig om door u/uw organisatie en samen met anderen datgene wat in de kadernota genoemd wordt tot uitvoering te brengen (zowel voor uw eigen organisaties/activiteiten als voor provinciaal beleid)?

Samengevat antwoord: Wat wij nodig hebben is de schaal van ons project te kunnen vergroten om de uitvoering te versnellen en substantiëler te maken. Hiervoor is inbedding binnen een nieuwe, door de overheid gesteunde, permanente organisatiestructuur gewenst en overheidssteun noodzakelijk.

Wij onderstrepen de plannen voor een *Hoes veur 't Limburgs* genoemd in de kadernota. Wij zijn verder van mening dat binnen een *Hoes veur 't Limburgs* een duidelijk zichtbaar academisch instituut nodig is dat, op basis van toegepast wetenschappelijk onderzoek en in samenwerking met belangenorganisaties, kan bijdragen aan continuïteit en cohesie bij de uitvoering van het taalbeleid. Wij verwijzen u hiervoor graag naar onze voorstellen voor een nieuwe organisatiestructuur in de 'Voorstellen visienota Limburgse taal en Limburgstalige cultuur', die wij eerder bij u ingediend hebben, hier toegevoegd in Appendix 1.

Verder hebben wij financiële steun nodig voor de eerste fase van ons project, de ontwikkeling van het Limburgse Corpus. Hiervoor hebben wij op verzoek van de voorzitter van de *Raad veur 't Limburgs* een begroting ingediend, die onder andere met advies van Dr. Henk van den Heuvel (Radboud Universiteit) tot stand is gekomen.

5. Hoe ziet u de rol van TaLeP en de Raod veur 't Limburgs?

Samengevat antwoord: Wij verwijzen u voor een antwoord op deze vraag graag naar onze voorstellen voor een nieuwe organisatiestructuur in de 'Voorstellen visienota Limburgse taal en Limburgstalige cultuur', die wij bij u ingediend hebben, hier toegevoegd in Appendix 1.

Appendix 1

Voorstellen visienota Limburgse taal en Limburgstalige cultuur

Digitaal Limburgs is een lange-termijn visie voor het Limburgs. Deze visie is gericht op taalbehoud en verdere taalontwikkeling en taalverspreiding. Digitaal Limburgs heeft als doel de Limburgse schrijftaal meer gemeengoed te maken door digitale taalproducten voor een algemeen publiek en onderzoekers te ontwikkelen. Dit in overeenstemming met gelijksoortige initiatieven voor het Fries, waarbij een digitale strategie wordt ingezet om de taal levendig te houden.

Een eerste aanzet is gegeven door de *Stiechting Limbörgse Academie* in samenwerking met Microsoft Swiftkey door een voorspellend taalmodel en toetsenbord voor het Limburgs te ontwikkelen. Hiermee kan het Limburgs (met al zijn dialecten) net als andere talen gemakkelijk op mobiele applicaties (iOS en Android mobiele telefoons) gebruikt worden in digitale en sociale media.

De visie voor een digitaal Limburgs taalbeleid is gestoeld op de volgende visiepunten:

Bruikbaarheid

De Limburgse taal, met al haar dialecten, en Limburgstalig erfgoed bruikbaar maken in het digitale tijdperk voor een zo breed mogelijk publiek.

Continuïteit

De Limburgse taal, met al haar dialecten, en Limburgstalig erfgoed permanent te beheren en verder ontwikkelen.

Cohesie

Een coherent beleid voor alle dialecten van de Limburgse taal en het Limburgstalige erfgoed, zodat lokale initiatieven elkaar versterken en een bovenlokale impact hebben.

Status

De Limburgse taal, met al haar dialecten, en Limburgstalig erfgoed een positie geven naast andere talen die in Limburg worden gebruikt.

Zichtbaarheid

De Limburgse taal, met al haar dialecten, en Limburgstalig erfgoed digitaal zichtbaar en toegankelijk maken voor een zo breed mogelijk publiek.

Voor Digitaal Limburgs zal een digitale infrastructuur ontwikkeld moeten worden. Deze infrastructuur zal structureel beheerd moeten worden door een nieuwe organisatie.

Digitale infrastructuur en taalproducten

Voor de uitvoering van Digitaal Limburgs is de ontwikkeling van een digitale infrastructuur nodig. Op kortere termijn, de komende 4-5 jaar, levert Digitaal Limburgs de volgende taalproducten op:

1. Een Digitale Bibliotheek van het Limburgs (DBL), waarbij Limburgstalige literatuur, toneelspelen, musicals, liederen en andere teksten in een online omgeving voor een groot publiek toegankelijk worden gemaakt. De Limburgse taal en het Limburgstalige erfgoed wordt hiermee prominent zichtbaar gemaakt en een plaats gegeven naast ander talig erfgoed in Nederland.
2. Een Limburgs Corpus, een digitaal bewerkte verzameling van alle teksten uit de DBL. Het corpus geeft onderzoekers de mogelijkheid het Limburgs als geheel en de dialecten afzonderlijk te onderzoeken.

De DBL en het Limburgse Corpus zijn verder de benodigde basis om op langere termijn, de komende 5-8 jaar, navolgende taalproducten te kunnen leveren:

3. De *Limburgse Corpus Dictionair*, een online, gebruiksvriendelijk woordenboek met alle spellingsvariatie van het Limburgs, gemakkelijk raadpleegbaar voor elke Limburger vanuit zijn of haar dialect.
4. Verdere digitale Limburgse taalproducten voor algemeen gebruik, zoals een spellingcontrole voor tekstverwerkers en vertaalprogramma's zoals Google Translate.

Nieuwe organisatiestructuur

Voor de ontwikkeling van een digitale infrastructuur en om uitvoering te geven aan bovengenoemde visiepunten is een nieuwe organisatiestructuur nodig. Deze nieuwe organisatiestructuur zorgt voor continuïteit en cohesie bij de uitvoering van het taalbeleid en verhoogt de status van de Limburgse taal. Zij verbindt bestaande organisaties en wordt mede door deze organisaties aangestuurd. Zo'n nieuwe organisatievorm wordt hier kort beschreven met als voorlopige naam *LimburgHoes*.

Het *LimburgHoes* heeft als taak de Limburgstalige cultuuruitingen en de Limburgse taal met al haar dialecten voor een zo groot mogelijk publiek toegankelijk en bruikbaar te maken. Verder adviseert het *LimburgHoes* de regionale overheid en lokale overheden met betrekking tot Limburgs taalbeleid en Limburgstalig erfgoedbeleid. Het *LimburgHoes* wordt aangestuurd door een samenwerking tussen de regionale overheid en

academische instellingen, bestaande Limburgse belangenorganisaties en waar mogelijk in partnerschap met lokale overheden.

Binnen het *LimburgHoes* bestaat de nieuwe organisatie uit een Limburgse Academie. Op wetenschappelijk niveau draagt zij zorg voor de Limburgse taal en de Limburgstalige cultuur. Voor een Limburgse Academie zal aansluiting moeten worden gezocht bij de Universiteit Maastricht, de Radboud Universiteit Nijmegen en andere wetenschappelijke instituten gericht op de Limburgse taal en het Limburgstalige erfgoed. De Limburgse Academie heeft twee afdelingen. Een afdeling Limburgstalige Cultuur is gericht op de Limburgstalige cultuuruitingen. Op basis van toegepast wetenschappelijk onderzoek is zij verantwoordelijk voor het behoud en de ontwikkeling, digitale ontsluiting en verdere verspreiding van het Limburgstalige erfgoed. Zij zal hiervoor onder andere de Digitale Bibliotheek van het Limburgs creëren en onderhouden. Een afdeling Limburgse Taal is gericht op het Limburgs met al zijn dialecten. Op basis van toegepast wetenschappelijk onderzoek is zij verantwoordelijk voor het behoud, de ontwikkeling en verdere verspreiding van het Limburgs als geheel en de lokale dialecten afzonderlijk. Zij zal op basis van de Digitale Bibliotheek van het Limburgs een Limburgs Corpus maken en hieruit digitale taalproducten voor algemeen gebruik ontwikkelen. Een van haar hoofdverantwoordelijkheden zal zijn de *Limburgse Corpus Dictionair* te creëren en te onderhouden.

De Limburgse Academie voert haar taken uit in nauw contact en in samenwerking met bestaande belangenorganisaties voor het Limburgs. Bestaande belangenorganisaties voor het Limburgs zijn geclusterd binnen het *LimburgHoes* (zoals nu TaLeP). Deze organisaties hebben hun eigen rol binnen het Limburgse taal- en Limburgstalige cultuurlandschap. De samenwerking tussen een Limburgse Academie en deze organisaties is er een van wisselwerking. De belangenorganisaties adviseren de Limburgse Academie met betrekking tot beleid en andere benodigdheden om hun taken zo goed mogelijk te kunnen uitvoeren. De belangenorganisaties ondersteunen de Limburgse Academie, onder meer door Limburgstalig erfgoed te verzamelen en ter beschikking te stellen en beleid van de Limburgse Academie mede uit te voeren.

Lokale overheden, vanwege het belang van lokale dialecten voor het Limburgs, kunnen als partner betrokken zijn bij het *LimburgHoes*. De samenwerking tussen een Limburgse Academie en de lokale overheden is er een van wisselwerking. De Limburgse Academie geeft advies over de ontwikkeling en digitale ontsluiting van het Limburgstalige erfgoed en de aanpak van lokaal dialectbeleid. Hierbij kunnen lokale initiatieven worden gecoördineerd en geprofessionaliseerd en kan hun impact gebundeld en versterkt worden. De lokale overheden dragen hierdoor bij aan de uitvoering van een coherent Limburgs taalbeleid en dragen materialen en (co-) financiering aan voor de uitvoering van sommige taken van de Limburgse Academie.

Voor verdere uitwerking van deze visienota zal een actienota voor het Limburgs taalbeleid moeten worden opgesteld.

Endnotes

¹ 'n Laeve lank Limburgs, p. 5.

² Mergelsberg, B. (2018). *En de boer, hij ploegde voort* <https://www.facebook.com/notes/bep-mergelsberg/en-de-boer-hij-ploegde-voort/2204588986242390/?comment_id=2375243335835896&reply_comment_id=2375530619140501¬if_id=1532457037011370¬if_t=feed_comment_reply>

³ Opgenort, J. R. (2012). *Limburgse taal*. <http://www.opgenort.nl/limburgse_taal>. Leerssen, J. Th., Crompvoets, H., Walraven, F., Segers, J., Belemans, R., Bakkes, P., & Gillessen, L. (1996). *Verslag werkgroep erkenning Limburgs als streektaal*. <<http://jonckbloet.hum.uva.nl/leerssen/images/limburgs/adindex.html>>

⁴ Nguyen, D., Trieschnigg, D., & Cornips, L. (2015). Audience and the use of minority languages on Twitter. In: *Proceedings of the Ninth International AAAI Conference on Web and Social Media*. Association for the Advancement of Artificial Intelligence (AAAI), pp. 666-669.

⁵ Zoals thuis, bij de bakker, slager, op het stadhuis en bij de provincie, bij feesten, bruiloften, begrafenissen, in (notulen van) vergaderingen, op Facebook, in tekstberichtjes op Whatsapp, Facebook, Twitter, op de radio en TV, in de krant, enzovoorts. Cornips, L. (2013). Recent developments in the Limburg dialect region. In F. Hinskens & J. Taeldeman (Eds.) *Language and Space: An International Handbook of Linguistic Variation* (pp. 378–399). Berlin/Boston: Mouton de Gruyter. <http://www.academia.edu/5225538/Recent_developments_in_the_Liburg_dialect_region>; Kroon, S., & Vallen, T. (2004). *Dialect en school in Limburg*. Amsterdam: Askant; Aarts, F. (2001). *Mestreechs eus moojertaol. 'n Besjrijving vaan 't dialek vaan Mestreech*. Mestreech: Veldeke Krink Mestreech.

⁶ Dit zijn de volgende initiatieven: Limburgs als taal bij Microsoft Swiftkey voor gebruik op mobiele applicaties in de sociale media zoals Whatsapp, Facebook, Twitter, enzovoorts (Stichting Limbörgse Academie); om op termijn spraakherkenningstechnologie te ontwikkelen is het Limburgs toegevoegd aan het project *Stimmen fan Fryslân* van de Universiteit Groningen (Prof. Leonie Cornips); Limburgs als taalinstelling op Facebook; om informatie op te zoeken is er een Limburgstalige Wikipedia naast veel Limburgstalige websites; gedigitaliseerde Limburgse literatuur bij het DBNL Limburg portaal; informatie over de taal bij apps zoals Maasgeluide.nl.

⁷ Kraaykamp, G. (2005). Dialect en sociale ongelijkheid: Een empirische studie naar de social-economische gevolgen van het spreken van dialect in de jeugd, *Pedagogische Studiën*, 82, pp. 390-403, p. 392; Kroon, S., & Vallen, T. (2004). *Dialect en school in Limburg*. Amsterdam: Askant, pp. 12-13.

⁸ Europees Handvest voor streektaalen of talen van minderheden, Straatsburg, 5-11-1992, *Trb.*, 1993, 199.

⁹ Europees Handvest voor regionale talen of talen van minderheden, Straatsburg, 05-11-1992, *Trb.*, 1998, 20.

¹⁰ *Ibid*, Artikel 1.

¹¹ *Ibid*, Artikel 7(1)(d); European Charter for Regional and Minority Languages, Explanatory Report, no. 13, 62.

¹² European Charter for Regional and Minority Languages, Explanatory Report, no. 11.

¹³ *Ibid*, no. 10.

¹⁴ 'n Laeve Lank Limburgs, p. 6.

¹⁵ *Supra*, noot 9, artikel 2(1) en artikel 7.

¹⁶ De Jonghe, A. (1943). *De Taalpolitiek van koning Willem I in de Zuidelijke Nederlanden (1814-1830). De genesis der taalbesluiten en hun toepassing*. Brussel: Uitgeverij Steenlandt; Hanson, M. (1990). *Van Frans naar Nederlands. De taalsituatie in het Limburgs middelbaar onderwijs 1830-1914*. Leeuwarden-Maastricht: Eisma.

¹⁷ Council of Europe, Committee of Ministers, Recommendation RecChL(2016) 7, on the application of the ECRM by the Netherlands, 5th monitoring cycle, adopted by the Committee of Ministers on 14 December 2016, at the 1273bis meeting of the Ministers' Deputies.

¹⁸ Europees Handvest voor regionale talen of talen van minderheden, 2012-2014, Vijfde periodieke rapportage inzake de maatregelen door Nederland getroffen met betrekking tot de implementatie van het Handvest, 7-10-2015, p. 11.

¹⁹ Europees Handvest voor regionale talen of talen van minderheden, 2012-2014, Vijfde periodieke rapportage inzake de maatregelen door Nederland getroffen met betrekking tot de implementatie van het Handvest, 7-10-2015, p. 11.

²⁰ Begeleidend schrijven 28-6-2018 *Raad veur 't Limburgs* aan de Provincie Limburg, Dhr. Koopmans over de kadernota streektaalbeleid.

²¹ 'n Laeve lank Limburgs, p. 6.

²² UNESCO Ad Hoc Expert Group on Endangered Languages (2003). *Language vitality and endangerment*. Document submitted to the International Expert Meeting on UNESCO Programme Safeguarding of Endangered Languages, Paris, 10–12 March 2003, pp. 9-10 <http://www.unesco.org/new/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/CLT/pdf/Language_vitality_and_endangerment_EN.pdf>.

²³ European Charter for Regional and Minority Languages, Explanatory Report, no. 10.

²⁴ *Supra*, noot 22, pp. 11.

²⁵ *Supra*, noot 9, Artikel 7.

²⁶ 'n Laeve lank Limburgs, p. 7.

²⁷ 'n Laeve lank Limburgs, p. 7.

²⁸ Council of Europe, Report of the Committee of Experts on the application of the Charter in the Netherlands, 5th monitoring cycle, Appendix II: Comments from the Dutch authorities, ECRML (2016) 4, 14 December 2016.

²⁹ *Supra*, noot 9, Artikel 7(1)(f).

³⁰ *Supra*, noot 22, pp. 5-6.

³¹ In de UNESCO atlas es Limburgian-Ripuarian. Moseley, Christopher (Ed.). (2010). *Atlas of the World's Languages in Danger* (3rd ed.). Paris: UNESCO Publishing. <<http://www.unesco.org/languages-atlas/index.php>>

³² *Supra*, noot 17, p. 34

³³ Artikel 1.55(1) Wet Kinderopvang, *Stb.* 2004, 555.

³⁴ *Stb.* 2003, 139.

³⁵ *Supra*, noot 9, artikel 4(2).

³⁶ NOS Radio 1. (18-9-2017). *Limburgs als taal bij Microsoft*. <<http://www.nporadio1.nl/radio-eenvandaag/onderwerpen/421550-na-friesland-nu-ook-limburg-een-eigen-toetsenbord>>; NPO Radio 1 Journaal. (18-9-2017). *Keyboard voor Limburgs* (tösse 7:00 - 8:00, vaanaof 53:06) <<http://www.nporadio1.nl/nos-radio-1-journaal/uitzendingen/380346-2017-08-18>>; NPO Radio 5 Thuis op 5 (21-8-2017). *Bill Gates maakt een toetsenbord speciaal voor Limburg*. <<http://www.nporadio5.nl/gemist/audio/23688/bill-gates-maakt-een-toetsenbord-speciaal-voor-limburg%E2%80%8B>>; Een Vandaag. (18-8-2017). *Na Friesland nu ook Limburg een eigen toetsenbord*. <<https://eenvandaag.avrotros.nl/item/na-friesland-nu-ook-limburg-een-eigen-toetsenbord/>>.

³⁷ *Supra*, noot 4, pp. 666-669.

³⁸ Michielsen-Tallman, Y. & Lugli, L. (2018). *The Limburgish Corpus Dictionary. One dictionary for all dialects of Limburgish. Project plan - Phase 1: Corpus development. Process, sources and executing materials.* (in process)

³⁹ Michielsen-Tallman, Y., Lugli, L. & Schuler, M. (2017). A Limburgish Corpus Dictionary: Digital solutions for the lexicography of a non-standardized regional language. In I. Kosem, C. Tiberius, M. Jakubíček, J. Kallas, S. Krek and V. Baisa (eds.): *Electronic lexicography in the 21st century: Proceedings of eLex 2017* (pp. 355-376) Leiden, the Netherlands, 19-21 September 2017; Michielsen-Tallman, Y. (2018). De Limburgse Corpus Dictionair. Eine nuien digitaal dictionair veur alle dialekte vaan 't Limburgs. In *Veldeke Jaorbook*, 131-142.